

hst; där framför nedre delen av två stavar, som tillsammans torde ha bildat ett **r**; sålunda **rita** × **at**? Framför detta **r** fyra små spår av hst; där framför plats för en runa, och framför denna finns ännu nedre delen av ett ×: × **stain**? De bevarade resterna låta väl förena sig med ett antagande, att inskriften på h. sidan har varit × **lit** × **stain** × **rita** × **at**. Hst i 25 **t** går ej upp till slinglinjen. Intet sk efter 29 **n** och 32 **n**.

Rhezeliuss: 7 **l**, 16—18 **lit**, 19—20 **at**, sk efter 24 **s**, 29 **n**, 32 **n**. Bureus har förbättrat 21—26 **frusta** till **frustain**. — Hadorph o. Helgonius: 7 **n**, 16—18 **lit**, 19—20 **at**.

Om namnet *Kari* se Sö 217, om *Frosti* Sö 219. *Munulfr* är f. ö. icke känt. Med förleden *Mun-* även *Mungæirr* L 100 Hässle, Dalby sn, L 113 Brunna, Vänge sn och en nyfunnen runsten i Visby (J. W. Hamner och H. Widéen, *Die Grabsteine der Ruinenkirchen in Wisby*, 1940, s. 54).

260. Fresta kyrka.

Pl. 161, 162.

Litteratur: E. Floderus i *Fornvännen* 1935, s. 111; Handlingar i ATA (1934).

Äldre avbildningar: G. A. Hellman foto 1934 (ATA; *Fornvännen* 1935, s. 111); S. B. F. Jansson foto 1936 (ATA).

Vid grävningsarbeten i samband med införande av elektrisk värmeledning i kyrkan år 1934 anträffades en förut okänd runsten, liggande i västra gavelväggens sydligaste del, omkr. 0,25 m. under markytan. Fotändan av stenen låg under hörnstenen, och stenen vilade på i grundens botten nedlagda stenar. Ristningen var vänd nedåt. Stenen framtogs genom Riksantikvariens försorg och restes omedelbart framför den plats, där den blivit funnen, omedelbart N om det sydvästra långhushörnet.

Röd granit, sprickig. Höjd 2,20 m. (över nuvarande markytan 1,65 m.), största bredd 1 m. Ytan är ojämn. Ristningen är skadad upptill på båda sidor, troligen då stenen nedlades i kyrkomuren. F. ö. är ristningen djupt och kraftigt huggen.

Inskrift:

× **kismuntr** × **auk** × **uikinkr** × **litu** . . . **ta** . . . **ir sikuast** × **faþur** × **sin** ×
 5 10 15 20 25 30 35 40

*Gismundr ok Vikingr letu . . . [s]tæ[*in æft*]ir Sigvast, faður sinn.*

»Gismund och Viking läto [resa stenen efter] Sigvast, sin fader.

Till läsningen: 1 **k** är icke stunget. Övre delen av 22 **u** är bortslagen, liksom en runföljd av omkr. 45 cm. V. bst i 23 **t** är borta. Efter 26 **r** finns intet sk, men stenen är här skadad.

Floderus framhåller, att »stenens ornamentik visar en elegant linjeföring och står ganska nära Bromsta-stenens i Odensala» (L 556).

Om namnet *Gismundr* se U 159, om *Vikingr* Sö 182, om *Sigfastr* (*Sigvastr*) E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100.

261. Fresta kyrka.

Litteratur: B 84, L 403. M. Aschaneus, F b 5 s. 62, F b 18 s. 15; J. Bureus, F a 6 s. 70 (Bureus), 96 (Aschaneus), 163 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 104, F a 1 s. 26; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 189; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 107; UFT h. 4 (1875), s. 22; E. Brate och S. Bugge, *Runverser* (i: ATS 10), s. 89 f.; O. von Friesen, *Upplands runstenar* (1913), s. 12, 51; S. Lindqvist, *Jarlabankesläktens minnesmärken* (i: Nordiska arkeologmötet i Stockholm 1922), s. 130 f.

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 84).

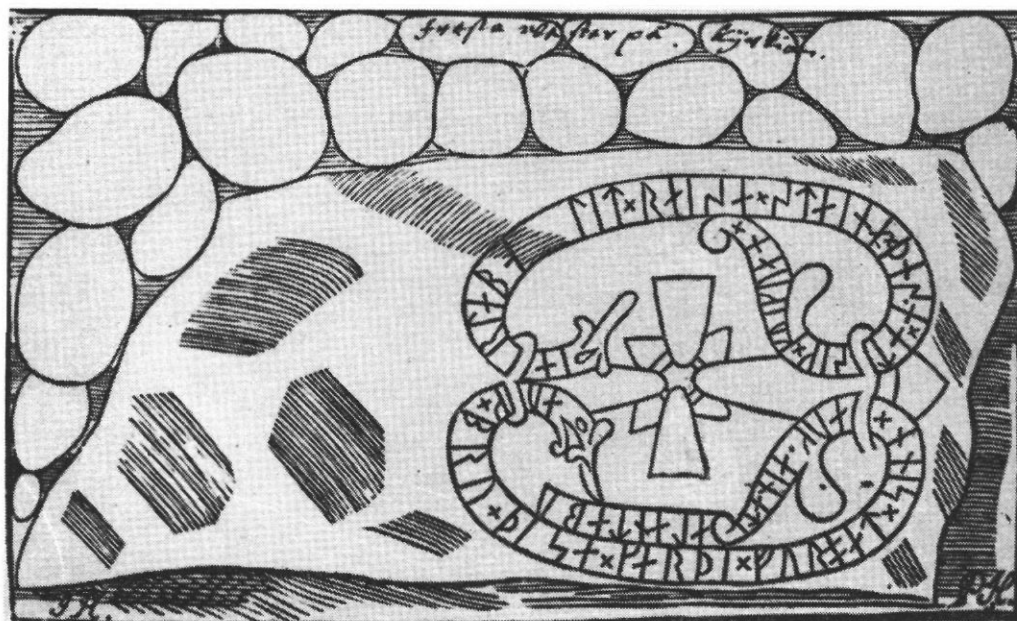

Fig. 265. U 261. Fresta kyrka. Efter B 84.

Aschaneus omtalar, i sin förteckning över »Saxa Runica Ecclesiae Fredstada» (F b 5), denna som n:r 2, omedelbart efter U 258 och närmast före U 259, med följande ord: »Där samma städes, å samma gafuell [d. v. s. i Fresta kyrkomur, på västgaveln] vti Wapnehushörnet nederst på Grundwaahlen, vti en stor gråå sten. *Nota*, och af kyrkiebyggemästarne förder af sitt förste satte ställe; som almänt menas, af dän stoore högen söder om K. vid Kyrkioängesfiällen. Där är äfuen en stenlagd Broo och allmanna wäg fordom, nu en lång tijd öde, varit hafuer, och synes ähnu. NB. Vti Kyrkioägornas förändringh, och vägarna sampt Monumenterne Ombytte, och fornahäfdn afkommen ... Forma: En väl uthuggen Drakorm, half skrift på hwar halfuan.» I Aschanei samlingar av runinskrifter (F a 6) följer den också närmast efter U 258, och platsen uppges vara: »Der samastädz i Gafvelhörnet» (d. v. s. på »norra» gaveln, i gavelhörnet). Bureus: »Vti Frestadh Kyrkevægg». Rhezelius: »På Wästergaflen». Peringskiöld: »wester på kyrkian».

Runstenen var sålunda enligt Aschanei utsago inmurad i västra gavelmuren på grundvalen vid hörnet av vapenhuset. Detta låg på 1600-talet mitt på västgaveln, der sedan 1776 tornet byggdes. Läget av runstenen är sålunda ganska väl utpekadt. Den befinner sig sålunda i väggen bakom det nuvarande tornet, mellan detta och kyrkan, f. n. dold och oåtkomlig.

»Gråå steen» (Aschaneus). Stenens höjd omkr. 2,50 m., bredd 1,20 m. Ristningens höjd 1,35 m., bredd 1,08 m.

Inskrift (enligt B 84):

iarlab - - **lit** × **raisa** × **staina** × **pasa** × **at** **sik** × **kuikuan** × **auk** × **bru** × **pisa** × **karpi** × **fur** **ont** × **sina** × **auk** ·

ain **ati** **alan** **tabu**

Iarlabanki let ræisa stæina þessa at sik kvikvan, ok bro þessa gærði fyr and sina, ok æinn atti allan Tæby.

»Jarlabanke lät resa dessa stenar efter sig, medan han levde, och han gjorde denna bro för sin själ, och ensam ägde han hela Täby.»

Till läsningen: V. bst på 7 **a** saknas liksom följande två runor; tydligen var ristningen här skadad. Bureus har 1—9 **iarlab**, men Aschaneus **iarlabaki** och Rhezelius **iarlabagi**. Huruvida de båda sista runorna verkligen blivit lästa eller de ha blivit supplerade av Aschaneus och Rhezelius,

är givetvis osäkert. — Bureus: 25 i. — Aschaneus: 25 a; 34 u saknas; 50—54 **kiarpi**, 72 u, 81 y. — Rhezelius: 25 a, 50—54 **kiarpi**, 81 y.

Inskriften är densamma som på tre andra runstenar, resta av Jarlabanke, medan han levde, till minne av honom själv: två stå vid Täby tä (U 164 och 165) och den tredje vid Danderyds kyrka (U 127). Den sistnämnda har ordföljden **tabu ala -**, de tre andra **alan × tabu**. Ornamentiken är densamma, och alla fyra runstenarna ha tydligen på Jarlabankes uppdrag blivit utförda av samme runmästare.

Var Fresta-stenen ursprungligen har stått är icke bekant. Aschaneus uppger, att dess första plats, »som alment menas», skulle ha varit på den stora högen söder om kyrkan, »vid Kyrkioängesfiällen». Där fanns ännu, säger han, en stenlagd bro och märken efter en gammal väg. Allmänna vägen gick på 1600-talet på södra sidan av kyrkogården, icke såsom nu på norra sidan. Denna väg kom sedan fram vid bron nedanför Fresta gård, varför den gamla sträckningen av vägen blott betydde, att den gick förbi kyrkan på en annan sida än nu. Med »Kyrkioängesfiällen» åsyftar Aschaneus säkerligen den s. k. Djäknefjällen i Sanda, som hade tillhört Fresta kyrka men vid denna tid gått förlorad. Om den fördes många strider och tvistigheter, för vilka fil. mag. Göran Strömbeck har redogjort i en uppsats i Fresta kyrkoarkiv. Var ängsfjällen har legat, och därmed också stenbron och högen, som Aschaneus talar om, kan f. n. ej exakt angivas.

Av inskriften framgår, att runstenen U 261 — i likhet med de tre andra Jarlabanke-stenarna — har varit rest vid en bro. Likaså talas i alla fyra inskrifterna om »dessa stenar». Förmodligen har Jarlabanke vid den bro, som åsyftas i U 261, låtit uppresa två runstenar, med samma inskrift. Så är ju fallet med U 164 och 165, som stå kvar på ursprunglig plats vid Täby tä. Det är då mycket frestande att förmoda, att U 127, Danderyd-stenen, är den andra runsten, som åsyftas i vår inskrift, och att U 127 och U 261 sålunda ha utgjort ett runstenspar i likhet med U 164 och 165. De ha i så fall blivit förda åt helt olika håll i samband med de medeltida kyrkobyggena. Mycket sannolikt förefaller von Friesens antagande (*Upplands runstenar*, 1913, s. 49 f.), att U 127 och U 261 ha stått vid södra ändan av Jarlabankes bro i Täby. De ha då jämte U 164 och 165 ingått i ett stort monument, som Jarlabanke har låtit utföra till sitt minne. I annat fall måste man väl tänka sig, att två runstenar ha förkommit, den ena sammanhörande med U 127 vid Danderyd, den andra med U 261 vid Fresta. I Fresta har man tydligen med stor förkärlek använt runstenar som byggnadsmaterial. Man har därvid knappast dragit sig för att tillgripa utsocknes stenar såsom god pris, om de blott utan större svårighet kunde forslas fram till byggplatsen. Jarlabanke-stenen var ur denna synpunkt förträfflig; den kunde fylla en stor plats i kyrkoväggen. Att placera inskriften synlig, fäste man väl annars icke så stor vikt vid; två av runstenarna i Fresta kyrka (U 255 och U 260) ha i varje fall blivit lagda så, att ristningarna kunnat förbli helt fördolda till evärdlig tid.

S. Lindqvist (*Jarlabanke-släktens minnesmärken*, s. 130 f.) betvivlar, att Danderyd- och Fresta-stenarna från början ha stått vid Täby-bron. Han förmodar, att de i stället ha varit resta vid broar i närheten av de platser, där de nu befinna sig. Se ovan s. 190.

262. Fresta kyrka.

Litteratur: B 89, L 405. M. Aschaneus, F b 5 s. 63, 64; J. Bureus, F a 6 s. 69 (Bureus), 96 (Aschaneus), 163 (Rhezelius), F a 5 n:r 106, F a 1 s. 27; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 190; UFT h. 4 (1875), s. 22; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 104.

Avbildningar: Aschaneus (F b 5), bläckteckning; Helgonius o. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 89).

Fragment av en runsten, inmurat i norra kyrkoväggen, mellan nordvästra hörnet och sakristian. Helt dolt under rappningen.